

9. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Teoksessa: P. Soppela & A. Tuomivaara (toim.). Lapinlehmään perustuvan erikoistumisen mahdollisuudet osana pohjoisia elinkeinoja. Lappari-elinkeino -hankkeen loppuraportti. Arktisen keskuksen tiedotteita 65, ss. 67-69.

Lapinlehmärotu oli hankkeen päättyessä vuonna 2023 edelleen uhanalainen. Vaikka rodun yksilöt ovat vähitellen lisääntyneet suomalaisissa karjoissa, on lisääntymisen vauhti hidastunut. Osasyynä tähän on karjatilojen yleinen vähentyminen viimeisinä vuosina.

Hankkeessa saatu uusi tutkimustieto on omiaan lisäämään kiinnostusta lapinlehmää kohtaan. Rodun saama julkisuus on kasvanut Lapissa ja muualla maassa, ja sitä on osaltaan lisännyt rodun geenipankkikarjan siirto pois vankilan yleisöltä suljetuista oloista koulutilalle, missä vierailijoiden on mahdollista tutustua karjaan.

Hankkeen lapinlehmän maitoa ja lihaa koskeneiden tutkimusten tuloksena on saatu uutta tietoa tuottajille ja jatkojalostusta suunnitteleville. Vaikka lapinlehmän maidosta ei löytynyt merkittäviä poikkeamia muiden rotujen maitoon sisäruokintakaudella, kun kaikki rodut olivat samantyyppisellä ruokinnalla, olivat tulokset kuitenkin lapinlehmän eduksi. Nyt lapinlehmän maidon rasvahappokoostumuksesta on paljon aiempaa enemmän tutkittua tietoa, joka on hyvä lähtökohta jatkotutkimuksille. Lapinlehmän tiedetään olevan erinomainen laiduntaja ja viihtyvän erityisesti luonnonlaitumilla. Lisäksi se on perinteisesti sopeutunut kuivaheinäruokintaan talvisin. Laidunnuksen ja kuivaheinäruokinnan vaikutus maidon rasvapitoisuuteen ja rasvahappokoostumukseen ansaitsisi jatkotutkimuksia.

Lapinlehmän lihan tutkimuksessa havaitut, kuluttajille tärkeimmät ominaisuudet, kuten lapinlehmän lihan parempi maku ja mureus, tukevat lapinlehmien lihan nykyistä paljon laajempaa käyttöä, sen jatkojalostusta ja markkinoinnin mahdollisuuksia. Lihantuotanto on nykyisellään vielä hyvin pientä ja kasvattajien mukaan menekkiä lapinlehmän lihalle olisi enemmän kuin siihen pystytään vastaamaan.

Lapinlehmien pidon kannattavuus nykyisillä tehotuotannon kriteereillä laskettuna on heikko. Pieni maitotuotos ja teuraiden vaatima pitkä kasvatusaika heikentävät kannattavuutta. Lapinlehmän maito ja liha eivät ole suurina määrinä tuotettavia bulkkituotteita, joten jalostusasteen on oltava korkeampi, jotta niistä voisi saada paremman hinnan. Näille jatkojalosteille on löydettävä omat markkinat muualta kuin tavanomaisesta päivittäistavara- tai tukkukaupasta. Lapinlehmätuotteiden erityisyyden huomioon ottaminen on mahdollista brändityöllä, johon lapinlehmällä on kaikki edellytykset. Tällöin ne voisivat löytää paikansa esimerkiksi ravintoloiden tarjonnassa poronlihan kaltaisena eksoottisena herkkuna ja tuottaa kasvattajille lisäarvoa ja lisätä lapinlehmän pidon kannattavuutta.

Nykyisen lapinlehmien kasvattajakunnan arvostus rotua kohtaan on korkea. Vaikka lapinlehmien heikompi tuottavuus tiedostetaan hyvin ja kireän taloustilanteen vuoksi eläinten pito karjassa on mietinnän kohteena, niiden kerrotaan tuovan hoitajilleen myös paljon henkistä hyvinvointia ja muita aineettomia hyötyjä. Lapinlehmistä ei luovuta kevein perustein ja monet kasvattajat pohtivatkin erilaisia keinoja, joilla he voisivat pitää niitä karjassa. Erilaiset hyvinvointipalvelut ja esimerkiksi maisemanhoitotyöt ovat lapinlehmille soveliaita niiden luonteen ja kevyen rakenteen vuoksi. Laidunnus lisää myös lehmien hyvinvointia ja tukee perinnebiotooppien monimuotoisuutta.

Lapinlehmien kasvattajien keskuudessa on vahva käsitys, että lapinlehmä on ennen kaikkea lypsylehmä ja sen tulee sellaisena säilyä. Monet kasvattajat tekevätkin omaa jalostusvalintaa saadakseen karjaansa jälkeläisiä hyvin tuottaviksi osoittautuneista emoista. Lisää tutkimusta tarvitaan lapinlehmärodun fenotyyppisestä muuntelusta, jotta jalostus olisi vakaalla pohjalla. Myös keinosiemennysaineuksen saannin jatkuvuus tulee varmistaa. Lapinlehmätuotteiden hinta ja arvostus kuluttajien keskuudessa ovat kasvattajien mukaan huonolla tasolla ja siihen halutaan parannusta muun muassa lisäämällä lapinlehmän tunnettuutta ja tietoisuutta sen historiallisesta merkityksestä. Lapinlehmä on jo nyt monien mielestä kiinnostava eläin ja sen myönteistä imagoa voidaan nostaa markkinoinnissa.

Kuva: Marko Junttila/Lappari-elinkeino -hanke.

Lapinlehmien ja muiden suomalaisten alkuperäiskarjarotujen tutkimus on edelleen vähäistä. Esimerkiksi lapinlehmien maidon hyvä juustoutuvuus on jatkojalostajilla hyvin tiedossa, mutta tutkimukset tästä ovat niukkoja. Etenkin laiduntavien lapinlehmien maidon ja lihan tutkimusta on tehtävä lisää, jotta rodun erityispiirteistä saadaan parempi käsitys. Tähän tutkimukseen tulee saada mukaan tiloja, joilla lapinlehmien hoito on perinteisempää kuin nykynavetoissa, jolloin eroja valtarotuihin nähtäisiin todennäköisesti enemmän. Lisää yhteistyötä ja kokemusten jakamista tarvitaan myös muiden Pohjoismaiden kanssa lapinlehmän ja tunturikarjarotujen hoidosta ja niihin liittyvistä kehittymismahdollisuuksista, koulutuksesta ja tutkimuksesta.

Lapinlehmien tulevaisuus turvataan sen työn jatkuvuudella, mitä tehdään maatiloilla sekä lapinlehmään liittyviä tuotteita ja palveluja käyttämällä. Jatkojalostuksen kehittymistä hidastaa pienyritysten vähäisyys ja osaamisen puute, jota on jonkin verran yritetty hankkeissa korjata. Jatkojalostus ei toimenpiteistä huolimatta ole lisääntynyt merkittävästi, joskin kiinnostus ja valmiudet ovat hankkeiden ansiosta kasvaneet. Jatkojalostuksen opiskelu ja näihin koulutuksiin soveltuvat tilat ja laitteet tulisi saada mahdollisimman lähelle lapinlehmästä saatavien raaka-aineiden tuottajia. Lisäksi selkeästi tarvitaan myös taloudellista tukea ja pienyrityksien rohkaisevan toimintakulttuurin kehittämistä. Pienet jalostusyrietykset ovat vielä harvinaisia Lapissa ja koko maassa, koska meiltä puuttuu niihin liittyvä kulttuuri toisin kuin esimerkiksi alppimaissa tai läntisissä naapureissa. Kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia pienten, paikallisten ja omakeimaisten tuotteiden valmistavien jalostusyrietyksien tarjonnasta.

Maantieteellisesti hajallaan olevat lapinlehmä pitävät tilat eivät yksinään pysty tuottamaan niin suuria määriä tuotteita, että niille voitaisiin saada laajaa näkyvyyttä. Hankkeen tuloksena on syntynyt verkostoja, joita voidaan hyödyntää ja edelleen kehittää. Verkostoituminen tilojen välillä, yhteinen tuotekehitystyö ja toimiva työnjako parantavat jatkojalosteiden saamista markkinoille. Matkailuyrityksiin suunnattu markkinointi- ja brändityö tuo jalosteille kiinnostavuutta. Matkailuyrityksissä tulisi puolestaan olla valmiutta kertoa lapinlehmästä ja niiden tuotteista asiakkaille, jotta tuotteiden menekki on kestävällä pohjalla.

Jatkojalostukseen keskittyviä yritysverkostoja voidaan saada liikkeelle erilaisilla toimintamalleilla, kuten yritysryhmähankkeilla. Niissä yrittäjillä on mahdollisuus kokeilla tuotteiden kehittämistä, markkinointia

ja hioa verkoston toimivuutta hankkeen tuella. Näihin yritysryhmiin tarvitaan sekä lapinlehmän maidon ja lihan tuottajia että jatkojalostuksen osaajia ja markkinoijia. Kuluttajia suuresti kiinnostava lapinlehmien tuottama A2-raakamaito ja siitä tehdyt jalosteet voisivat olla tämän toiminnan pilottituotteita.

Lapinlehmien geenipankkikarjan siirto Ammattiopisto Lappian Louen koulutilalle tarjoaa monia uusia mahdollisuuksia lapinlehmätuotteiden kehittämiseksi. Ammattiopiston Louen yksikössä on parhaillaan meneillään ja myös haussa useita hankkeita, jotka tukevat lapinlehmätuotteiden jatkojalostuksen kehittämistä ja siihen liittyvää yrittäjyyttä. Koulutilan pitkän aikavälin suunnitelmana on kehittyä maaseutuyrittämisen osaamiskeskuksena erilaisten maaseututoimijoiden ja elintarvikeyrittäjyyden keskuspaikaksi, elintarviketaloksi. Koulutilalla jo hoidettavana oleva lapinlehmäkarja tukee tätä toimintaa erinomaisesti. Lapinlehmäkarja toimii oivallisesti elintarviketalon brändinä ja keulakuvana. Tämän hankkeen tutkimustieto ja käytännön osaaminen on hyödynnettävissä niin lapinlehmän nykyisten kuin uusienkin kasvattajien työssä sekä tuotteiden kehittämisessä ja markkinoinnissa.

Jaetun tiedon ja mahdollisuuksien tarkoituksena on innostaa myös uusia kasvattajia ottamaan lapinlehmä hoitaakseen ja tukea rodun elpymistä. Lisäksi hankkeessa tuotettua tietoa voidaan hyödyntää lapinlehmän ja sen tuotteiden tekemisessä paremmin tunnetuksi ja niiden tarinallistamisessa. Lapinlehmien kasvattaminen ei ole vain tuotantoa vaan osa maaseutukulttuuria ja maaseudun ihmisten elämää. Lapinlehmän brändin vahva perusta löytyy lapinlehmän ominaisuuksista, historiasta, kasvattajien arvoista sekä kulttuurista, joka elää ja kehittyy. Lapinlehmä on uhanalainen, biologisesti ja kulttuurisesti monimuotoinen ja ainutlaatuinen lehmä, joka on jakanut pitkän yhteisen taipaleen ihmisen kumppanina pohjoisessa. Tämä tie jatkuu.